

Somogyi Zoltán:

Szerepek összemosódott kontúrjai

A Tisza Kata-jelenség megítélésének egynémely okáról

Két év alatt három olyan önálló kötetet megjelentetni, amelyek hazai viszonyok között nagyon magas példányszámban kelnek el, és közben személyesen is országosan ismertté válni, sok pályakezdő író számára csak hiú ábránd, Tisza Kata számára viszont hétköznapi valóság. *Pesti kínálat* című első könyvének megjelenése után azonnal berobbant a köztudatba, és ez a kifejezés vele kapcsolatban tényleg nemcsak jól hangzó frázis, hiszen onnantól kezdve, hogy elvált egy televíziós vetélkedő műsorvezetését - amely feladatot valószínűleg nem kapott volna meg, annak ellenére sem, hogy képzett újságíró, ha kötete váratlan sikere nem tolja őt előtérbe, nem rajzolja rá az irodalmi térképre -, nincs megállás a számára; a média kiszámíthatatlan, megvadt, csúszós hátú krokodilján lovagol, ahol ráadásul még a tülekedés is hatalmas.

A siker jellegzetessége az, hogy megnyitja az addig zárva tartott kapukat. Tiszát is elhalmozták ajánlatokkal, és ő kihasználva minden adódó lehetőséget, állandósította helyzetét a reflektorfényben. Tévésatornák showjaiban szerepelt, egy rádió reggeli műsorát moderálta, magazinokba ír rendszeresen, volt ahol állandó rovatot kapott, és beszélgetős irodalmi műsort vezet. Második könyve már egy nagy kiadónál, az Ulpius-háznál jelent meg, ami ismertségét tovább növelte, hiszen a kiadónak megvoltak a lehetőségei és forrásai átfogó reklámkampánnyal megtámogatni és sikerre vinni a

Revánsot. Azóta pedig újból kiadót váltva Tisza Kata már az országosan is az egyik legnagyobb saját könyvesbolt-hálózattal rendelkező Alexandra Könyvkiadó szerzője, ami nagyon erős pozíciót biztosít számára a magyar irodalmi piacon. A két novelláskötet után 2007-ben *Magyar pszicho* címmel regényt publikált.

Ám még a bulvárvilágban sem teljesen mindegy, hogy valaki híres, vagy hírhedt. Aki a médiában szerepel, az hamar céltáblává válik, kiteszi magát annak, hogy bárki ítéletet mondhasson róla. Sőt, aki tartósan jelen van a képernyőn, akiről a hírek egyre gyakrabban szólnak, az mintegy kiprovokálja az emberekből a személyéhez való kritikus hozzáállást, ami aztán gyakran szélsőséges véleményeket szül. A céltáblaszemélyekre gyakran csak úgy, kedvtelésből, ok nélkül is tüzelnek, pusztán mert csábítóan jó célpontok, s mert mások is megteszik, s a példa, mint tudjuk, ragadós. Sokszor nem egyértelmű az sem, hogy használ, vagy kihasznál valakit a média. Kevesen képesek irányítani maguk alatt a táncoló krokodilt, a többség csak utas. A médiaszár kifejezésnek pedig egyértelműen pejoratív a felhangja a mai magyar nyelvben. Részben a tiszavirág életű hírértékkel rendelkező, meghökkentő, botrányhős személyiségek miatt, akiket hamar leamortizál a szórakoztatóipar; részben pedig azok miatt, akik hátborzongatóan ízléstelenül bármire képesek, csak hogy az érdeklődést fenntartsák maguk iránt, mert a médiajelenléteikből élnek.

Sokan felteszik a kérdést, hogy mi dolga egy magát szépírónak tartó embernek a médiában, vagyis hogy miért szerepel olyan sokat Tisza Kata. Igaz, van pozitív példa arra is, hogy elismert író értékes, színvonalas műsorokat irányítva, mégis számottevő nézettséget produkálva, arcát és tekintélyét megőrizve boldogult a médiában, lásd Vámos Miklós. De azt még Tisza Kata is elismerte, hogy főleg kezdetben, voltak rossz választásai, és naivan belement olyan szituációkba, amelyekben nem érezte jól magát, ahol személyiségétől és karakterétől idegen feladatot kellett megoldania. A különös az, hogy a médiabeli kudarcai ellenére sem adta fel, és a média sem köpte ki őt, hanem tovább rágta, újabb lehetőségeket nyújtott neki, amiknek ő állt elébe. Közben egyre élesebben, egyre ellentmondásosabban ítélték meg; egyértelműen megosztó személyiséggé vált. Ráadásul a könyvei minősége is megkérdőjeleződött, több rossz kritikát kapott, mint jót. Mi áll a média iránta tanúsított felfokozott érdeklődésének hátterében, és mi okozza azt a jelenséget, hogy pro és kontra a lehető legszélsőségesebb ítéletek záporoznak rá? Mi Tisza Kata a mai magyar irodalomban és nyilvánosságban?

Azt, hogy kicsoda Tisza Kata, sokan tudják. Jellegzetes, azonnal megjegyezhető és felismerhető arcú, fiatal, különleges - és emiatt vitatott - szépségű, a fényképeken és a képernyőn mindig csinosan, szinte kihívóan öltözött, fiatal, értelmiségi nő. Életrajzi tényei megtalálhatók könyvei fülszövegeiben, és kiolvashatók története-

iből is. Ő maga sem titkolózó, az interjúkban bőszégesen mesél erdélyi gyermekkoráról, és a Magyarországra való átköltözése utáni meghatározó évekről. Tudjuk, hogy apai ágon a magyar történelemben nagy szerepet játszott nemesi család, a Tiszák sarja; anyai ágon pedig zsidó származású. Legutóbbi könyvét elolvasva kiderül, milyen volt kisgyerekként élni a '80-as évek végi, már döglődő román diktatúrában kisebbségi magyarként. Ismeretes az is, hogy első kötetének sok írása azután született, hogy egy rablótámadás után kórházba került. Azt mondhatjuk, hogy élete nyitott könyv. De a könyvei milyenek?

Minden szövege erősen önéletrajzi ihletettségű. Művei nem fikciósak, hanem csak fikcionalizáltak, alapjuk majdnem minden esetben valós esemény, amely vagy az írójukkal esett meg, vagy írójuk maga körül látta, tapasztalta. A referenciaszintjükön kívül semmire sem vonatkoznak, realistikák, az itt-és-mostban gyökereznek. A közegek, amelyekben Tisza Kata novellái és elbeszélései játszódnak azok a közegek, amelyekben Tisza Kata forog, amelyeket ismer, vagyis a média világa, Pest városa, a művészek közössége. Írói technikája - amelyet művei 90%-ánál alkalmaz -, hogy egyes szám első személyben, és saját élményeiből táplálkozva ír, olyan közel hozzák egymáshoz „civil” énjét, és a megkonstruált, a történeteket narráló személyiséget - vagyis írói énjét -, hogy gyakran egymásra vetül a kettő. Ez a stratégia egyrészt nagyon jól működik, nagyon sikeres, hiszen felkavarja, felizgatja az olvasókat, érdeklődést kelt fel Tisza Kata iránt; lehetőséget teremt, hogy azt találgassuk, vajon mennyi történt meg valójában abból, amiről ír, és mennyi a tisztán költött rész; ugyanakkor nagyon veszélyes is, mert az író azonosulhat az elbeszélői alteregójával, és ezáltal rávetülnek mindazok a bűnök és viselkedési attitűdök, amelyek a történetekben szerepelnek, és amelyek - és ezt nem lehet elégszer hangsúlyozni - valójában fikciók, még ha van némi, vagy épp nagyon is sok valóságalapjuk.

Minderre még ráerősít az is, hogy Tisza Kata az írásaiban magyarázza, értékeli önmagát, reflektál sikereire, témává teszi azt, hogy megosztó, ellentmondásos személyiségnek tartják, és ezzel a gesztussal táptalajt kínál azoknak a vélekedéseknek, amelyekben összemossák őt a történeteit elbeszélő fikciós személyekkel. Mindezzel szöveg ellentétben, az interjúkban mindig elmondja - mert a riporterek rákérdeznek, és ez is beszédes mozzanat -, hogy nem szabad azonosítani az ő személyes életének eseményeit a szövegeiben szereplő történetekkel, mert azok nem dokumentumok, nem autobiografikusak. Hangsúlyozza, hogy a milió persze valós, de a történetek fikciósak, még ha a való élet egyes területeinek működés-módjait leplezik is le; és a lényegi mondanivalót mindig a szereplők közti viszony hordozza, ami általános emberi, és nem konkrét személyekhez kötött. Ez a zavarodottság öntudatlanságra utal, mintha Tisza Kata nem tudná pontosan, mit akar. Kissé ügyetlenül bonyolítja azt a különben nagyon izgalmas játékot, ami a posztmodern irodalomra

oly jellemző: az önmitizálást, az elbeszélői identitások furfangos egymásba bújtatását.

Aдва van tehát egy sokidentitású ember, aki nő, fiatal, erdélyi, arisztokrata, ugyanakkor zsidó származású is, író, újságíró, ismert, sztár, sikeres, művelt, és még szép is. Ezen identitások némelyike önmagában is kikezdhetővé tehetne bárkit, együtt pedig, amellet, hogy szinte predesztinálják tulajdonosukat az írói létre, kegyetlenül kihívják ellene azokat az amúgy könnyen ítélő, de egyébként irodalomról nem sűrűn nyilatkozó embereket is, akik ezen identitások akármelyikével szemben előítéletekkel viseltetnek. Ahol sok a fogódzó, ott a gyenge mászók is megpróbálnak domborítani valamit.

Ha a „köz” véleményére vagyunk kíváncsiak, akkor a világhálózhoz érdemes fordulnunk, mert az internet olyan közösségi hely, ahol bárki névtelenül, vagyis következmények nélküli szabadsággal kimondhatja a véleményét, azaz semmi sem kényszeríti, hogy megjátssza magát, és ítéletét konformista módon közelítse a hivatalos irodalmi és kritikai vélekedésekhez. Tisza Katáról elképesztő mennyiségű hozzászólást, vitát, interjút, kritikát találhatunk a neten böngészve, ami szintén azt mutatja, hogy benne van a mindennapi közbeszédben, munkássága pedig sokakat nem hagy szórtlanul. Úgy tűnik, az embereknek van véleménye Tisza Katáról, és azt el is akarják mondani. És bár a Clint Eastwood által megformált Dirty Harry szerint „A vélemény olyan, mint a segg: mindenkinek van.”, ez a szállóige mára elvesztette igazságértékét, mert az embereknek gyakran már véleménye sincs egy csomó dologról; úgyhogy azt mindenképpen Tisza Kata javára lehet írni, hogy nagyon úgy tűnik, valóban nehezen hagyható szó nélkül személye és tevékenysége.

A világhálón található, Tisza Kata művekről szóló kritikák túlnyomó többsége nem túl hízelgő. Elismerik, hogy Tisza témaválasztásai, alapanyagait sokat ígérők, de úgy vélik, hogy annyi alkotói tehetségnek, amely ezen témák és vállalások érdekes és érdemleges kivitelezéséhez kellene, ő híján van. Felróják neki, hogy közhelyeket, kliséket ír, és ráadásul kerékbe töri a nyelvet. Több kritika idézi mondatszörnyeit, és egyenesen nevetségesnek nevezett eszmefuttatásait. Tagadják, hogy amit Tisza Kata művelne, arra illik az erotikus, vagy érzéki irodalom címkéje, és azt vélelmezik, hogy ezt a kategóriát a kiadók csak azért ragasztották rá, hogy a könyvei jobban fogyjanak. Megkapja azt a vádat is gyakran, hogy művei unalmasak, laposak, és minden története egy kaptafára készül. Van, aki hiányolja, hogy miért nem konkrétabb, amikor a médiát leleplező *Reváns*ban a minden fiatal nőt megkörnyékező vezető beosztású férfiokról mesél, hiszen amíg nem nevesíti őket, addig botorság botránykönyvnek nevezni ezt a kötetét.

A kritikáikat névvel vállaló, professzionális kritikusok azért valamiféle jóindulattal viseltetnek iránta, nem fogalmaznak olyan élesen, keményen, a hangnembük nem annyira lejárató, de egyöntetűen arra futtatják ki recenzi-

óikat, hogy Tisza Kata, akit különben személyében rokonszenvesnek találnak, leverte a maga által meglehetősen ambíciózusan felállított lécet.

A név nélküli elemzések sokkal szókimondóbbak, sokkal egyértelműbb, néha már-már sértő jelzőket használnak. Valamiféle indulat is érezhető némelyik írás mögött, aminek okát a szerzők abbéli felháborodásukban jelölik meg, hogy egyesek szépirodalomnak titulálják azokat a szerintük bugyuta, nevetséges fércműveket, amiket Tisza Kata ír. Az ilyen megsemmisítő kritikák azt is meg szokták említeni, hogy biztos csak azért jelenik meg minden műve, mert érvényesíti, kihasználja a szépségét.

Nem sok, de azért akad pozitív kritika is Tisza Kata műveiről, olyanok, amelyekben például a kortárs magyar irodalom meghatározó egyéniségének nevezik, eddigi köteteit pedig frenetikusnak, lehetetlenségnek tartják. Azonban ezek töredékét képezik az összes kritikának, és van bennük valami, ami a műsorajánlók stílusára emlékeztet. Retorikailag olyanok, mint amikor a kikiáltó a saját áruját reklámozza. A legkevésbé támadó hangú, Tisza Kata írásait legtöbbször tartó, valódi kritikusok által írt, tisztességes, szakszerű recenziók is maximum populáris ikonnak tartják őt, műveit pedig lektúrnak; elismerve derekas nekiveselkedését és témaválasztásai adekvátságát. Az lenne a meghökkentő, ha a sokféle egyéb tevékenysége mellett röpké két év alatt megírt három kötete kiforrottabb, kidolgozottabb, kevésbé elkapkodott kivitelezésű tudott volna lenni.

A valódi ösztűz a tematikus csevegő-oldalokon zúdul Tisza Katára, ahol korlátok, szakmai és etikai szabályok nélkül bárki megnyilatkozhat, és véleményt mondhat bármiről. Mivel gyakorlatilag semmiféle autoritás nincs, aminek a szabályaihoz, elvárásaihoz igazodni kéne, teljes szabadszájúsággal, és minden gátlás nélkül írt ítéleteket olvashatunk rajtuk. Általánosságban jellemző rájuk, hogy íróik teljesen összemossák a Tisza Kata személyével és műveivel szembeni ellenérzéseiket, és az írónőt a műveiből vett érvekkel és példákkal támadják; nem tudni, hogy véletlenül, vagy szándékosan elfelejtve distinkciót tenni a fikcionalizált, irodalmiasított, és a valódi, hús-vér énje közé. Vagyis azért támadják, mert egyértelműnek gondolják, hogy Tisza Kata ugyanúgy fűvel-fával ágyba bújjik, mint novellái több női szereplője, és hozzájuk hasonlóan ő is a testével vásárolta meg a sikert, amit igazságtalannak és egyben szánalmasnak titulálnak. Különösen súlyos képmutatásnak tartják részéről, hogy az interjúkban tradíciókról és értékekről beszél, míg a mindennapokban ezt nem tartja be. Onnan gondolják, hogy nem tartja be, hogy a műveiben - amelyek a szerző állítása szerint is a mai magyar valóságról szólnak, vagyis arról, amit ő a médiában és a fővárosi életében megtapasztalt - már az első randin idősebb, befolyásos, nős férfiakkal lefekvő nők szerepelnek, akiket az író elbeszélői technikája miatt könnyű azonosítani magával az írónővel. Arra tehát nincs füle az interneten megnyilatkozók többségének,

hogy Tisza Kata női szereplői szenvednek azoktól a helyzetektől, amikbe kerülnek, mert a férfiak kihasználják, becsapják őket. A *Pesti kínálat* és a *Revans* éppen arról szólnak, hogy a nők érzelmileg és gyakran egzisztenciálisan is függőségben vannak olyan férfiaktól, akik képtelenek kommunikálni, akik hűtlenek, vagy ha véletlenül rendesek is, meg jóképűek is, akkor van valami olyan mániájuk, komplexusuk, esetleg személyiségtorzulásuk,

ami miatt hosszú távon kibírhatatlanná válnak. Tisza Kata leleplezően, elítélően, a változtatás szándékával választja témáit a férfi-női szerelmi és szexuális viszonyokat, a média sovinizta működését, vagy a kisebbségi lét ambivalens szituációit. De a világháló fórumain róla beszélgetők nagy többsége minderről nem akar tudomást venni, és csak arra koncentrálnak, hogy minél több bizonyítékot gyűjtsenek arra, hogy sikereit nem tehetségének köszönheti, hanem „háttérmunkájának”. Ha nem lenne szinte egyöntetűen az a vélemény a neten, hogy Tisza Kata nem jó író, művei színvonala pedig nem túl magas, legalábbis ahhoz képest, amekkora példányszámokban elkelnek, és amennyit szerepel a médiában, akkor talán a sikereire magyarázatot keresők véleményei sem lennének annyira szélsőségesen és vulgárisan elítélők. Amikor pedig egy-egy hozzászóló felhívja a figyelmet arra, hogy a többiek összekeverik a novellák egyes szám első személyű elbeszélőit Tisza Katával, akkor gyakran válaszul pletykákat, és személyes beszámolókat kapnak a többiektől, az írónővel megesett élményeikről. Ezek szerint Tisza a bankban, a partikon, a villamoson is kihívó, nőiességét túlzottan hangsúlyozó nő, aki szeret a közép-pontban lenni, és ha ez nem sikerül neki, akkor hisztizik, valamint nagy előszeregettel keresi a híres és befolyásos személyek társaságát, akikre feltűnően nyomul. Magukat volt egyetemi, vagy még marosvásárhelyi iskolatársnak mondó hozzászólók azt állítják, hogy régen, gyerekként is ez volt rá jellemző. Még ha el is hisszük, hogy így van, miféle érv lehet ez a művei ellen?

Gyakori, hogy a fórumokon vita folyik arról, vajon okos-e Tisza Kata, vagy buta. Akik butának tartják, azok egyrészt az írásaiból kiragadott, általuk nevetségesnek, közhelyesnek, vagy egyenesen értelmetlennek tartott idézetekkel példálózhatnak, amelyek persze valóban nem a legsikerültebb mondatai; másrészt médiaszerepléseiket idézik fel, amelyekben a kikent-kifent cicababa szerepét alakította. Azt elhallgatják, hogy Tisza saját

elmondásai alapján a naivan aláírt szerződések miatt volt kénytelen azt alakítani. Akik okosnak tartják, azok cinikus módon azzal érvelnek véleményük mellett, hogy ha nem lenne okos, akkor csak tisztán az irodalmi teljesítményével sosem lett volna képes eljutni oda, ahol tart.

A másik rendszeres vita a szépségéről szól, amiben a felek abban állapodnak meg – miután hosszasan, lókupecsek módjára elemzik Tisza Kata minden porcikáját, és ócsárolják, vagy épp dicsérik, és közben azon sajnálkoznak, hogy nem találni a világhálón olyan fotót, amelyen az író nő meztelen –, hogy szubjektív ízlés dolga, hogy valaki szépnek találja-e őt, vagy nem, de még ha jó nő is, akkor sem jó író. Ezekben a párbeszédekben a szépsége kifejezetten ellene szól, és sokak számára egyértelműen azt bizonyítja, hogy a sikerei mögött könnyűvérűsége áll.

Nagyon kis számban, de akadnak őt dicsérő hozzászólások is. Szociológiai érdekesség, hogy az ilyen vélemények írói nagy számban vallják magukat erdélyinek. Ezért nem tudni, nincs-e bajtársias összezárás, zsigeri, együvértartozás érzésből fakadó támogatás ennek hátterében. Feltételezhetően nagyon is van, amit alátámaszt az, hogy a biztató hangú, pozitív hozzászólásokat hálóra feltevő erdélyiek közül többen elmondják, hogy Erdélyben nem is nagyon ismerik Tisza Katát, műveit egyelőre elég kevesen olvasták.

Az őt védő hozzászólók irigységet sejtene az ellene irányuló támadásokban, és azt állítják, hogy akik butának tartják, azok csak nem értik. A korrekt, indulatmentes kritikákra pedig az a válaszuk, hogy Tisza még nagyon fiatal, ezért időt kell adni neki, hagyni kell, hogy fejlődhessen, mert megérdemli a türelmet, amiért őszintén tenni próbál a társadalmi problémák ellen azzal, hogy bátran ír róluk.

Mi lehet a logikus magyarázata annak, hogy összességében ilyen kiméletlenül elutasítóan nyilvánul meg Tisza Kata kapcsán az internetes közvélemény? Mi irritálja valójában a fórumokon a Tisza Kata-jelenséghez hozzászólókat? Mennyire determinálják az író műveinek széleskörű megítélését az íráson kívüli egyéb tevékenységei?

Az első és legfontosabb tényező, ami egyből és azonnal pozicionálja az olvasók Tisza Katához való hozzáállását, a neme. A női írókat általában mindig kevésbé veszik komolyan, mint a férfi írókat. A nők által létrehozott műveket sokkal inkább bízzák az időre, s ha az igazolja őket, ha későbbi korok számára is érvényesek, akkor nem tartják tovább hallgatás alatt, hanem hivatalosan is beengedik a kánonba, legitimálják a kánonba keveredését, és utólag megmagyarázzák, megindokolják, miért van ott helye. Bármit is jelentsen az a fogalom, hogy „nőies irodalom”, tagadhatatlanul létezik valamiféle különbség abban, ahogy a nők és a férfiak a nyelvet használják, illetve abban, ahogy a testiséghez, a lelki dolgokhoz, és a kultúrához viszonyulnak. Egyszerűen azért, mert egy kicsit más tapasztalatot jelent nőként létezni a világban,

mint férfiként, és ez nyomot, igaz néha észrevehetően, máskor viszont nagyon is szembeszökő nyomot hagy a nők írásain. Ezért aztán leszögezhetjük, hogy egyáltalán nem diszkriminatív, vagy szexista dolog másként, más elvárásokkal olvasni egy nő író műveit, mint egy férfi szövegeit. Sőt, talán produktívabb és igazságosabb a feminista kritika aspektusaiból elemezni és értékelni, mint az uralkodó férfi kultúra felől. De ez nem jelentheti azt, hogy a minőségi mérce lehet kétféle.

A hivatalos kritika ennek szellemében korrekt módon az őket megillető helyükre is tette Tisza Kata műveit. Ám a műveknek van egy nem hivatalos recepciótörténete is, ami talán pillanatnyibb, de intenzívebb és szenvedélyesebb. Ha Tisza Kata művei teljes érdeklenségbe fulladnak, akkor természetesen soha nem írtak volna annyian és annyi bejegyzést a világháló fórumain vele kapcsolatban. De mivel az első kötet, a *Pesti kínálat*, váratlanul magas példányszámot ért el, ami némileg ellentmond a róla írott recenziók értékeléseinek, majd ugyanezt a koreográfiát a másik két kötet is megismételte, az olvasói közvéleménynek igénye, szükséglete támadt feloldani az ellentmondást. A többség úgy vélte, méltatlan a könyvek, és így írójuk sikere. De akkor mégis miért fogytak olyan jól a könyvesboltokban? Kik vették meg őket, és miért? Mint láttuk, a legelterjedtebb világhálós vélemény szerint azért, mert a kiadók meglovagolták Tisza médiabeli ismertségét, és reklámjaikkal leleplező, bulváros, erotikus botránykönyveknek állították be őket, vagyis a közvélemény sztárok és a médiacirkusz iránti fokozott kíváncsiságára építettek. Az, hogy maga Tisza Kata is belekeveredett a média világába, csak külön szerencse volt. Szerencse? Egyesek arról értekeznek a fórumokon, hogy korántsem szerencsés véletlenek együttállása miatt alakult ez így, hanem nagyon is tervezetten, méghozzá egy ügyes menedzser előrelátó ténykedése révén.

Arra senki sem vetemedik, hogy olyasmit állítson, hogy még azt is úgy súgták volna Tiszának, hogy miről és hogyan írjon. Művészi szuverenitása nem kérdőjelezhető meg.

De ha valaki a médiában működő férfi-női kapcsolatokról ír leleplezőnek szánt novellákat, s közben ő maga is a médiában dolgozik, akkor nem meglepő, ha rávetülnek a saját maga által felvázolt kórképek, és ezek alapján ő is betegnek látszik. Aki korpa közé keveredik, azt megeszik a disznók. A sok felkérés, amit a médiából kapott Tisza Kata - és amikre saját állítása szerint angyai okokból nem tudott nemet mondani, mert csak íróként nem

lehet megélni; de amik elvállalásában azért, vélelmezzük, hogy a nagyon is mindenkire jellemző gyarlóság, a hiúság is szerepet játszott - nem használt írásművészetének. A sztereotípiákat nem lehet könnyen megváltoztatni, és ezek szerint, aki gyorsan kerül be a médiába, sok feladatot bízhatnak rá úgy, hogy még csak keveset bizonyított, ráadásul fiatal és jól kinéző nő, az „médiamacsa”, aki hamarosan bulvárhősnővé is avanszál.

Ha pedig egyébként az írásaiból nem nagyon következően, egyéb okok, elsősorban üzletiek miatt, rásütik egy nőre, hogy erotikus irodalmat művel, az a szemlélyének ad valami pikantériát; legendák kezdenek köré szövődni, és beindulnak a találgatások, hogy vajon mekkora saját élményanyag van az erotikus jelenetek mögött. Ha egy férfi ír egyes szám első személyben egy nő bőrébe bújva, akkor mindez fel sem merül. A feministáknak nincs üldözési mániája, amikor a társadalom gondolkodásmódját elemezve rámutatnak, hogy számtalan tevékenység kapcsán nem egyformán ítélünk nőkről és férfiakra. A férfias munkát végző nők, és a nőies munkát végző férfiak komoly előítéletekkel kell, hogy szembenézzenek. Ennek fényében voltaképpen egyáltalán nem meglepő az a gúnyos, alszenteskedő hozzáállás, és a vélemények hevesége, amelyekkel az internetes közvélemény igyekszik helyre tenni, megregulázza Tisza Katát. Aminek oka döntően nem szövegeinek irodalmi minőségében rejlik, hanem a témaválasztásai és polgári foglalkozása egymásra montírozódásában, vagyis társadalmi szerepeinek súrlódásaiban. Hisz a barikád mindkét oldalán harcol; újságíróként működteti azt a médiát, amiről írásai egy részében lerántja a leplet, íróként viszont ő maga is alapanyaga a médiának, ki van téve az újságírók érdeklődésének. Ráadásul érzi helyzetének ellentmondásosságát, valamint érzékeli a felé áradó indulatokat és elutasító véleményeket is, és erre válaszul önmaga helyzetét is témává teszi *Magyar pszicho* című regényében.

Mivel Tisza nem akar, és nem is tudna az identitásai közül választani, arra tesz kísérletet a harmadik könyvében, hogy szembesítse az országot önmagával, és megmutassa neki, hogy milyen stratégiákkal kezdi ki azt, amit a normától, a szokásoktól eltérőnek talál, vagy nem ért.

Tehát Tisza Kata viszonylag hamar rájött - mert saját bőrén érezte -, hogy az átlagolvasó és átlag médiafogyasztó nehezen választja szét egy sokidentitású ember társadalmi szerepeit. Számára nem ellentmondás egyszerre erdélyinek és magyarnak, konzervatívnak és liberálisnak, fiatalnak és sikeresnek, írónak és műsorvezetőnek, zsidónak és arisztokratának lenni. Neki ez a létvalóság, és ha ezek miatt támadják, akkor egy írótló logikus és egyben tiszteletreméltó lépésnek tűnik könyvet írni, amiben megvédi magát. De ha Tisza nekilát, akkor már nem csak a maga, hanem mindenki nevében beszél, aki valamilyen szempontból a kisebbségi létet tapasztalja; és mint ahogy azt a *Magyar pszichoban* a Pepe nevű festő kifejti,

mindenki kisebbségi létet él. Amúgy is jellemző Katára, hogy elhivatottság-érzése van, s gyakran kissé didaktikus, népnevelő szándékú, felvilágosító, bölcselkedő, világot jobbítani kísérő attitűddel lovalja bele magát az írásba.

Tetten érhető a regényében egy olyan, feltehetően öntudatlan, de egyben önkéntelen mozzanat, ami fontos eltérés a két korábbi könyvétől. A novelláskötetében a talán legalapvetőbb terület, ahol az előítéleteket le akarja rombolni, ahol öntudatlan feministaként rá akar mutatni a visszasságokra, az a nők helyzete a társadalomban és a párkapcsolatokban. Írásaiban a férfiak kihasználják, becsapják a nőket, azt várják el tőlük, hogy otthon dolgozzanak, hogy szextárgyak legyenek; nem kíváncsiak a nők gondolataira, zavarja őket, ha a nők bensőséges kommunikációt kezdeményeznek. A nők állhatatossága a férfiak szemében hiszti; és ha a nemi aktus nem jön össze, vagy félbemarad, akkor a férfiak dühösek, ami azt tűnik igazolni, hogy csak „azt” akarják. Az erdélyi lány, mint fogalom, egyfajta értékjelzőként tételeződik a férfiak számára, mert dolgozó, szorgalmas, házas lányt jelent, aki aláveti magát a férfi akaratának. De Tisza Kata, aki erdélyi lány, nem ilyen, és azok a lányok sem ilyenek, akikről egyes szám első személyben ír, ezért aztán zátonyra is futnak a kapcsolataik. Az írónőt pedig részben ezért is érzik nem-önazonosnak az interneten fórumozók. A *Magyar pszichoban* viszont már sokkal kevesebb szó esik a férfiak elvárásairól, és a nőekkel való, természetesnek tartott, holott nagyon is lealacsonyító bánásmódról. Ugyanis Tisza Kata a regényében legitimációt, és tömegbázist igyekszik teremteni, konstruálni magának, hogy segítségükkel véget tudjon vetni az identitásai és szerephalmazai miatti támadásoknak, amelyektől – és ez világosan kiérezhető az írásból – titkon, elfojtva sértettségét, meglehetősen szenved. Tömegbázisként elsősorban a hozzá hasonlóan Magyarországra költözött erdélyiekre számít; legitimációként pedig két eltérő társadalmi terület alfa hímei szerepelnek a regényben: a miniszterelnök, és a költőfejedelem. Két férfi, akik mégiscsak annak a szemléletnek a képviselői - ha személyükben nem is, de nemük és pozíciójuk által bizonyosan -, amely lehetővé teszi, hogy a közvélemény a világhálón azzal a beszédmóddal, attitűddel és gondolkodási mechanizmussal támadja Katát, amely ellen ő különben korábbi szövegeiben zászlót bontott.

Összességében sajnos nagyon is úgy tűnik, hogy se első két, se harmadik könyvével nem sikerült Tisza Katának elérnie kitűzött céljait, vagyis a társadalmi csoportok egymás iránti jobb megértését, és az előítéletek falainak lerombolását. Sőt, a műveire és személyére kapott reakciók azt mutatják, hogy bizonyos szempontból tovább erősítette, alátámasztotta őket azzal, hogy meggyőződéséhez ragaszkodva, és lelkialkatából kifolyóan több területen is helyt akar állni, és egyszerre többféle, egymásnak ellentmondani látszó társadalmi szerepet testesít meg. Talán több tudatossággal szemlélve saját

helyzetét jobban észlelhetné, hogy mi szolgálja nemes céljait, és mi hátráltatja azok elfogadását. Vannak szerepek, amelyek zsigeri reflexeket kiváltva gátolják bizonyos üzenetek célba jutását. Nem szerencsés, ha egy szöveg nem éri el az olvasók azon ingerküszöbét, ami ahhoz kell, hogy fogadóképessé váljanak egy gondolatra, amely magukba nézésre próbálja ösztökélni őket; de az sem jó, ha magasan túllépi ezt az ingerküszöböt.

Amíg Tisza Kata tudja, hogy számára még tart az útkeresés időszaka, addig nincs gond; és úgy tűnik, hogy tudja, mert ennek szellemében nyilatkozott több interjúban. Az már nem ennyire dicséretes fejlemény, hogy a leg-

utóbbi kötete kritikai fogadtatása óta elhangzottak olyan mondatok tőle, melyek arra utalnak, hogy már nem akar megvívni minden csatát, már nem törekszik feltétlenül a szakmai elismerésre, s ezentúl az olvasóknak kíván írni. Az olvasók ilyen mondatokban mindig a szerzőt kedvelő olvasókat szokták jelenteni. Előszóval hangoztatja azt is, hogy fatalista. De egy fatalista miért próbál változtatni a világon? Elvégre vagy fatalista valaki, vagy abban hisz, hogy sorsa a saját kezében van, és a világot tetteivel formálhatja. Minden arról vall, hogy Tisza Kata létével és ténykedésével tökéletesen illusztrálja azt, amit a műveiben is állít: a társadalom tudathasadásos állapotban van.

Ágh Edit: Cirkusz